

BOŻENA BABUL
MATEUSZ MIERNIK

KSZTAŁTOWANIE POSTAWY OTWARTEJ NA ŻYCIE W OKRESIE NARZECZEŃSTWA

„Bardziej niż kiedykolwiek, w naszych czasach
konieczne jest przygotowanie młodych
do małżeństwa i życia rodzinnego”
Jan Paweł II, *Familiaris consortio* (nr 66)

Pełnienie przez rodzinę funkcji prokreacyjnej nabiera dziś szczególnego znaczenia. We współczesnym polskim społeczeństwie coraz bardziej powszechne stają się takie decyzje prokreacyjne małżonków, jak odkładanie w czasie poczęcia pierwszego dziecka, ograniczanie liczby dzieci w rodzinie do jednego lub dwojga czy stosowanie antykoncepcji jako środka regulacji poczęć. W obliczu takich zagrożeń rodziny – jak można je nazwać idąc za nauczaniem katolickiej nauki społecznej – nabiera szczególnej wagi pogłębianie świadomości i przygotowanie małżonków do pełnienia ról rodzicielskich. Aby jednak cel ten został skutecznie zrealizowany, warto rozpocząć przygotowanie już na etapie narzeczeństwa, które bezpośrednio poprzedza zawarcie związku małżeńskiego. Efektem takiego przygotowania może być postawa narzeczonych, w której zaznacza się afirmacja życia ludzkiego i jego uznanie od momentu poczęcia, ale także świadomość istoty i sensu aktu seksualnego. Szukając konkretnych sposobów kształtowania postawy otwartej na życie

Mgr BOŻENA BABUL – doktorantka, Instytut Pedagogiki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: bozena.babul@gmail.com

Mgr MATEUSZ MIERNIK – doktorant, Instytut Pedagogiki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: mateusz.miernik@yahoo.pl

u narzeczonych, warto najpierw przeanalizować, czym w ogóle jest narzeczeństwo i jakie zadania stoją przed narzeczonymi na drodze przygotowania do małżeństwa, a także jasno wskazać istotę prokreacji i zgodne z naturą – miejsce jej realizowania.

1. NARZECZEŃSTWO JAKO PIERWSZY ETAP ROZWOJU RODZINY

Narzeczeństwo zdaje się być pojęciem bardziej związanym z wiedzą potoczną i praktyką życia codziennego niż wiedzą naukową, mającą swoje rozwinięcie w konkretnych teoriach naukowych. Okres narzeczeński jest rzeczywistością znaną z osobistego doświadczenia większości par małżeńskich, które przed przyjęciem sakramentu małżeństwa lub zawarciem cywilnej umowy małżeńskiej przez pewien czas przygotowywały się do tego wydarzenia, nazywając siebie wówczas narzeczonymi. Niewiele jest opracowań naukowych dotyczących okresu narzeczeńskiego, co nie oznacza, że ta tematyka nie zasługuje na poddanie jej szerszej refleksji naukowej. Narzeczeństwo to, najprościej ujmując, okres przygotowania dwóch osób – kobiety i mężczyzny – do małżeństwa, rozpoczynający się zaręczynami, a kończący się w momencie ślubu. Ma więc narzeczeństwo swoje ściśle określone ramy czasowe, choć jego przebieg i długość trwania są bardzo różnorodne w zależności od preferencji i uwarunkowań życia konkretnych osób. Jak wskazują niektórzy badacze tej problematyki, można mówić o podwójnym celu narzeczeństwa, który stanowi: wzajemne poznanie siebie przez narzeczonych i podjęcie ostatecznej decyzji dotyczącej zawarcia małżeństwa¹. Poznanie to ma obejmować przede wszystkim osobę narzeczonego lub narzeczonej – jego lub jej cechy osobowości, sposoby reagowania, stan zdrowia, ale także wzory życia utrwalone w domu rodzinnym, motywacje postępowania czy ewentualne płaszczyzny konfliktów². Poznanie to ma służyć podjęciu bardziej świadomej i ugruntowanej decyzji o małżeństwie.

Aby mówić o narzeczeństwie, warto najpierw zastanowić się nad tym, dlaczego jest to etap ważny, a związana z nim problematyka zasługuje na refleksję naukową i wypływające z niej wnioski praktyczne. Narzeczeństwo jest etapem przygotowującym do zawarcia związku małżeńskiego, który z ko-

¹ S. BUKALSKI, *Style przywiązaniowe nupturientów oraz inne czynniki psychologiczne jako predykatory jakości narzeczeństwa. Analiza empiryczna*, Szczecin: Uniwersytet Szczeciński 2013, s. 69-70.

² Tamże, s. 71.

lei daje fundament pod naturalnie powstającą w wyniku zrodzenia potomstwa rodzinę. Aktualnie na licznych sympozjach i konferencjach naukowych, ale także w literaturze naukowej sygnalizuje się kryzys współczesnej rodziny, mający takie przejawy, jak: spadek zawieralności małżeństw na rzecz kohabitacji, opóźnianie zawierania małżeństw i wzrost średniego wieku wchodzenia w pierwszy związek małżeński, spadek współczynnika ogólnej dzietności, coraz częściej widoczna świadoma rezygnacja z dziecka na korzyść wartości konkurencyjnych (np. kariery zawodowej) czy wzrost liczby rozwodów³. Niektórzy badacze tej problematyki, wśród nich J. Rostowski, przyczyny takiej sytuacji upatrują w przekształcającym się rozumieniu wolności. Osobista wolność w dążeniu do samorealizacji staje się współcześnie wartością najwyższej cenioną, wyznaczającą bieg życia i kształt najważniejszych decyzji. Ma to ścisły związek z sytuacją małżeństwa – następstwem takiej postawy jest zniechęcenie do rzetelnego i długotrwałego wypełnienia zobowiązań narzuconych przez tradycyjnie rozumiane zawarcie związku małżeńskiego⁴. To powoduje z jednej strony powszechniejsze niż kilkanaście lat temu rozpady małżeństw, a z drugiej rezygnację z zawierania formalnego związku małżeńskiego, na rzecz związków nieformalnych – kohabitacyjnych, niekiedy bez zobowiązań wierności czy wyłączności. W tym kontekście nabiera szczególnego znaczenia rzetelne przygotowanie do małżeństwa i założenia rodziny odbywające się właśnie na etapie narzeczeństwa. Już sama decyzja zaręczyn i rozpoczęcia tym samym okresu narzeczeńskiego ukierunkowanego na zawarcie małżeństwa jest krokiem, który zapobiega rozwijaniu się zasygnalizowanego wyżej kryzysu. Oddzielną kwestię stanowi natomiast sposób przeżywania narzeczeństwa, który może być realną szansą rzetelnego przygotowania się do małżeństwa i pomóc w pokonywaniu przyszłych małżeńskich i rodzinnych trudności.

Narzeczeństwo w różnych formach realizacji znane jest ludzkości już od jej starożytnych dziejów. W niniejszym artykule zaakcentowane jest spojrze-

³ R. DONIEC, *Socjalizacja rodzinna w kontekście przemian współczesnej rodziny w Polsce*, w: *Współczesna rodzina polska – jej stan i perspektywy*, red. H. Cudak, H. Marzec, Mysłowice: Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna 2005, s. 227-229; W. MAJKOWSKI, *Rodzina polska w kontekście nowych uwarunkowań*, Kraków: Wydawnictwo Księży Sercanów Dehon 2010, s. 193-221; W. WARZYWODA-KRUSZYŃSKA, *Rodzina w procesie zmian*, w: *Rodzina w zmieniającym się społeczeństwie polskim*, red. W. Warzywoda-Kruszyńska, P. Szukalski, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2004, s. 13.

⁴ J. ROSTOWSKI, *Współczesne przemiany rozumienia związku małżeńskiego*, w: *Psychologia rodziny. Małżeństwo i rodzina wobec współczesnych wyzwań*, red. T. Rostowska, Warszawa: Difin 2009, s. 26-27.

nie na narzeczeństwo z perspektywy katolickiej nauki społecznej, stąd uzasadnione będzie poszukiwanie historycznych jej uwarunkowań na kartach Biblii. Już w Starym Testamencie odnajdujemy liczne wzmianki, które potwierdzają praktykowanie narzeczeństwa na kilka wieków przed narodzeniem Chrystusa. Podobnie jak na całym starożytnym wschodzie, tak i w kulturze semickiej zaręczyny stanowiły pierwszy akt zawarcia małżeństwa. Narzeczeni pozostawali w domach swoich rodziców do dwunastu miesięcy od dnia zaręczyn, po czym następowało wprowadzenie narzeczonej do domu narzeczonego i właściwe wesele⁵. Były to więc zwyczaje i rytuały różne od współczesnych, choć pozostawała ta sama istota, polegająca na przygotowaniu do życia w małżeństwie i rodzinie. Ówczesne rozumienie i sposób przeżywania narzeczeństwa ujawnia w dużej mierze metaforyczna księga Pieśni nad Pieśniami, gdzie interpretatorzy widzą między innymi opis oblubieńczej miłości ludzkiej przedmałżeńskiej i małżeńskiej. Jak pisze A.J. Najda, w Pieśni nad Pieśniami „narzeczeni prowadzą ciągły dialog, który z jednej strony wyraża ich równość wobec siebie, a z drugiej ukazuje ich wzajemne pragnienie siebie oraz dojrzenie i spełnienie miłości”⁶. Tematykę narzeczeństwa podejmuje także Księga Ozeasza, gdzie odniesienie Boga do narodu Izraela opisane jest obrazowo, jako związek miłości narzeczeńskiej i małżeńskiej⁷, a także Księga Ezechiela, gdzie symbolicznie przedstawiona jest Jerozolima w poszczególnych stadiach życia: jako dziecko, narzeczone i żona Jahwe⁸. W Nowym Testamencie także odnajdujemy wzmianki o narzeczeństwie zarówno w sensie dosłownym, jak i metaforycznym⁹. Przenikający z kart Biblii obraz tego okresu to czas szczęścia, radości i przygotowania do małżeństwa. Ostatecznym wzorem przeżywania miłości oblubieńczej staje się w Nowym Testamencie relacja Chrystusa do Kościoła, która ostatecznie wyraża się w oddaniu życia za swój lud¹⁰. Biblijny obraz narzeczeństwa może obecnie stanowić punkt odniesie-

⁵ A.J. NAJDA, *Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie*, w: *Przewodnik dla narzeczonych i małżeństw. Narzeczeństwo jako przygotowanie do małżeństwa i rodziny w nauczaniu Jana Pawła II*, red. Z. Struzik, Warszawa: Instytut Papieża Jana Pawła II 2012, s. 202-212.

⁶ Tamże, s. 203-204.

⁷ Jahwe jest narzeczonym, który poślubia narzeczoną Izrael (Oz 2, Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Poznań: Pallotinum 2000).

⁸ Zob. Ez 16.

⁹ Przykładem może być tutaj choćby historia Maryi i Józefa, którzy są narzeczonymi według zwyczaju żydowskiego – już zaręczonymi, ale zgodnie z tradycją mieszkającymi nadal w domu swoich rodziców (Mt 1, 18-25).

¹⁰ A.J. NAJDA, *Nauka o narzeczeństwie*, s. 214-215.

nia dla współczesnych par narzeczeńskich, bo choć zmieniły się okoliczności życia, istota i cel narzeczeństwa pozostały te same.

Znaczenie narzeczeństwa dla kształtu przyszłej rodziny staje się szczególnie wyraźne, gdy ten etap włączymy w kontinuum cyklu rozwoju rodziny. Fakt, że narzeczeństwo nie jest jeszcze sformalizowanym początkiem małżeństwa powoduje, iż pedagodzy i psychologowie rodziny rzadko uwzględniają go wśród faz życia rodzinnego. Jest to jednak etap przygotowania do pozostałych faz, a zgodnie z teorią systemową, każdy etap ma zasadnicze znaczenie dla przebiegu następujących po nim faz. Stąd wydaje się uzasadnione spojrzenie na narzeczeństwo jako jeden z etapów, a może raczej „pre-etap”, rozwoju rodziny. Najczęściej wyróżnia się następujące cykle życia rodziny: małżeństwo bez dzieci, rodzina wychowująca małe dzieci, rodzina z dzieckiem w wieku przedszkolnym, rodzina z dzieckiem w wieku szkolnym, rodzina z dorastającym dzieckiem, rodzina w stadium „pustego gniazda” oraz stadium starzejących się rodziców¹¹. Swoiste przygotowanie do przeżywania każdej z tych faz musi odbyć się już na etapie narzeczeństwa, choć nie jest możliwe pełne prognozowanie przyszłych trudności i ich przepracowanie. Zasadnicze znaczenie będzie miało jednak podjęcie przez narzeczonych jeszcze przed zawarciem związku małżeńskiego konkretnych działań, które będą w przyszłości oddziaływały na sposób radzenia sobie z zadaniami pojawiającymi się na kolejnych etapach. Narzeczeństwo jest okresem, w którym młodzi ludzie uczą się kontaktu partnerskiego¹². Jakość wypracowanych na tym etapie sposobów kontaktu, rozwiązywania konfliktów czy wspólnego podejmowania decyzji będzie czynnikiem warunkującym jakość i trwałość przyszłego związku małżeńskiego.

Wobec tego, co zostało powiedziane, powstaje pytanie o działania, jakie winni podjąć narzeczeni przygotowujący się do małżeństwa, tak by twórczo przeżyć ten okres, a jednocześnie zbudować fundament dla mającej w przyszłości powstać rodziny. Liczni psychologowie przedstawiają różne wizje zadań stojących przed narzeczonymi, wielu jednak mówi przede wszystkim o rozwijaniu wzajemnej komunikacji. W tym obszarze konkretne wysiłki mogą podejmować już przygotowujący się do zawarcia małżeństwa. M. Braun-Gałkowska wskazuje, że najważniejsze zadania okresu narzeczeństwa to dojrzewanie miłości, nauczanie komunikacji i odejście od rodziny pochodzenia¹³. Każde

¹¹ K. OSTOJA-ZAWADZKA, *Cykl życia rodzinnego*, w: *Wprowadzenie do systemowego rozumienia rodziny*, red. B. de Barbaro, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 1999, s. 18-29.

¹² Tamże, s. 21.

¹³ M. BRAUN-GAŁKOWSKA, *Zaprosili także Jezusa. Konferencje przedmałżeńskie*, Lublin:

z tych zadań wymaga autentycznego zaangażowania woli i konkretnego działania, tak aby postawa miłości była u narzeczonych, a potem małżonków coraz bardziej trwała, komunikacja przejrzysta i skuteczna, zaś nowe małżeństwo utworzyło własny system, oddzielny od rodzin pochodzenia, choć zakorzeniony w ich środowisku.

2. ISTOTA PROKREACJI I JEJ MIEJSCE W MAŁŻEŃSTWIE

Mówiąc o prokreacyjnym kontekście narzeczeństwa, potrzeba stosownie miejsce poświęcić również samej prokreacji. Jest ona bowiem ściśle związana z małżeństwem, wchodzi niejako w istotę relacji małżeńskiej, tym samym okres narzeczeństwa nie może być pozbawiony choćby najmniejszego z jej aspektów. Jak już to było wspomniane, niniejsza praca jest oparta na katolickiej nauce społecznej, reprezentuje więc stanowisko, że akt seksualny, który stoi u podstaw prokreacji, jest moralnie dopuszczalny jedynie w małżeństwie. Już w tym miejscu należy podkreślić, że choć akt seksualny wchodzi w istotę tego, co jest rozumiane pod pojęciem prokreacji, to jednak nie jest on jej całkowitym wypełnieniem, przez co możliwe jest zaistnienie kontekstu prokreacyjnego również w okresie narzeczeństwa.

Pojęcie *prokreacja* oznacza „wydawanie na świat potomstwa, spłodzenie, zrodzenie dzieci”¹⁴. Oczywiście jest to bardzo pobieżne określenie tego zjawiska. Etymologicznie słowo *prokreacja* oznacza „dla stwarzania” od łacińskiego słowa *creatio* – „stwarzać”. W prokreacji jest więc coś więcej, niż tylko czysto naturalne działanie. D. Kornas-Biela zauważa, że prokreację można rozumieć i definiować zarówno w sensie ścisłym, jak i szerokim. W sensie ścisłym prokreacja oznacza przekazanie życia ludzkiego, natomiast w znaczeniu szerszym pod tym pojęciem może być mowa o zapewnianiu opieki potomstwu i trosce o jego integralny rozwój¹⁵.

Prokreacja jest zjawiskiem powszechnym, jest ona działaniem swoiście ludzkim, który swoje podstawy posiada w naturze człowieka¹⁶. Tym szcze-

Gaudium 2009, s. 45.

¹⁴ Hasło: *Prokreacja*, w: *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. II, Warszawa: PWN 1995, s. 892.

¹⁵ D. KORNAS-BIELA, *Rodzina w procesie prokreacji*, w: *Rodzina – bezcenny dar i zadanie*, red. J. Stala, E. Osewska, Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne 2006, s. 481-482.

¹⁶ E. BIELAWSKA-BATOROWICZ, D. KORNAS-BIELA, *Z zagadnień psychologii prokreacyjnej*, Lublin: RW KUL 1992, s. 7.

gólnym elementem natury człowieka, który pozwala zaistnieć samej prokreacji, jest fakt płciowości. Człowiek z natury jest osobą, jednak od momentu zaistnienia w świecie bytuje na sposób płciowy. Płeć (łac. *sex*) przyjmuje dwa warianty: płeć męska i płeć żeńska – mężczyzna i kobieta. Sięgając do kart Pisma Świętego, w Księdze Rodzaju odnajdujemy opis stworzenia człowieka, który w jasny sposób przedstawia tę dwuwartościowość płci. Człowiek jest stworzony albo jako mężczyzna, albo jako kobieta. W perspektywie biologicznej prokreacja może mieć miejsce jedynie w sytuacji spotkania się dwu osób odmiennej płci. Tym samym prokreacja zakłada relacyjność i nie jest ona od niej oderwana.

Niniejszy artykuł traktuje o prokreacyjnym kontekście narzeczeństwa, które jest przygotowaniem do małżeństwa. Nie ma więc potrzeby omawiania prokreacji z metapoziomu, trzeba raczej ująć ją w konkretnej przestrzeni, w przestrzeni małżeństwa, tak aby w pełni wskazać na jej specyficzną obecność w czasie poprzedzającym małżeństwo.

Jednym z celów małżeństwa jest zrodzenie i wychowanie potomstwa. Cel ten jest w pełni powiązany z prokreacją. Małżonkowie współpracując z Bogiem, powołują do istnienia nowe życie. Stają się oni współautorami nowego życia¹⁷. Jeśli jednak prokreacja byłaby postrzegana jedynie jako narzędzie do osiągnięcia wspomnianego celu, to mielibyśmy do czynienia z informacją niepełną. Jak to było wcześniej wspomniane, akt seksualny, stojący u podnóża prokreacji, jest miejscem spotkania osób dwu różnych płci – małżonków. Jest to spotkanie, które może zaowocować nowym życiem, ale nie każdy akt seksualny przynosi taki skutek, co jest uwarunkowane przede wszystkim biologią człowieka, a w szczególności cyklem płodności kobiety. Czy to miałyby oznaczać, że prokreacja, poza sytuacją poczęcia dziecka, nie ma znaczenia? Jej pełny sens można odnaleźć w jej relacjotwórczym charakterze. Będąc szczególnym miejscem spotkania, jest ona zarazem miejscem rozbudowania i umocnienia relacji małżonków¹⁸.

Współcześnie wokół prokreacji zrodziło się wiele problemów. Najgłębszy z nich dotyczy samej istoty prokreacji. Powszechne jest dziś oderwanie prokreacji od powołania do życia nowego człowieka. Jest to problem antykoncepcji, która ubezpładnia człowieka, a akt seksualny sprowadza jedynie do kwestii przyjemności. Antykoncepcja prowadzi do aborcji, która jest kolejnym

¹⁷ PAPIESKA RADA DS. RODZINY, *Rodzina a ludzka prokreacja*, Warszawa: Fundacja Vita Familiae 2008, Dokument z dnia 13 maja 2006, Rzym, nr 14.

¹⁸ JAN PAWEŁ II, *List do rodzin*, Wrocław: Fundacja Vita Familiae 1998, nr 12.

zagrożeniem prokreacji. Zarówno antykoncepcja, jak i aborcja prowadzą do wykluczenia z aktu seksualnego, wymiaru powoływania do życia nowej istoty ludzkiej. Niniejszy artykuł nie jest miejscem, gdzie wymienione problemy są szczegółowo poruszane. Należy je jednak wymienić, tak by uzyskać pełny obraz omawianego zjawiska.

Z powyższych ustaleń wynika, że prokreacja jest szczególną właściwością człowieka, wynikającą z jego natury. Posiada również konkretne zadanie do spełnienia w życiu małżeńskim. Mówiąc o przygotowaniu do małżeństwa, trzeba mieć na uwadze również ten jego konkretny wymiar. Tym samym należy szczegółowo omówić kontekst prokreacyjny narzeczeństwa, jako szczególnie ważnego czasu przygotowania i formacji świadomości oraz gotowości podjęcia życiowych zadań.

3. PRZYGOTOWANIE NARZECZONYCH DO PROKREACJI REALIZOWANEJ W MAŁŻEŃSTWIE

Kształtowanie postawy otwartej na życie powinno zaczynać się już w dzieciństwie¹⁹, ale szczególnego znaczenia nabiera na etapie narzeczeństwa. W tym okresie warto podejmować konkretne wysiłki, które będą służyły formowaniu postaw kobiety i mężczyzny przygotowujących się do zawarcia małżeństwa. Na każdą postawę składają się trzy elementy: komponent poznawczy, a więc wiedza o danym przedmiocie postawy, komponent emocjonalny, to jest uczucia, które ten przedmiot wywołuje u konkretnej osoby, oraz komponent behawioralny, czyli zachowania dotyczące tego właśnie przedmiotu. Postawa narzeczonych wobec życia ludzkiego powinna w miarę ich przygotowań do zawarcia małżeństwa kształtować się w kierunku otwartości na nie i jego pełnej afirmacji. Osiągnięcie tego celu odbywa się w toku licznych działań podejmowanych przez narzeczonych. Można je ogólnie określić przygotowaniem do prokreacji realizowanej w małżeństwie. Tylko wówczas, gdy postawa narzeczonych będzie jednoznacznie afirmującą ludzkie życie od momentu poczęcia, można będzie mówić o właściwym i rzetelnym przygotowaniu do zadań prokreacyjnych.

Przygotowanie narzeczonych do małżeństwa i wypełniania zadań małżeńskich odbywa się zasadniczo na kilku etapach. W opracowaniach bazujących na nauczaniu Kościoła katolickiego wskazuje się trzy fazy poprzedzające

¹⁹ D. KORNAS-BIELA, *Rodzina w procesie prokreacji*, s. 493.

zawarcie sakramentalnego małżeństwa, a więc przygotowanie dalsze, bliższe i bezpośrednie²⁰. Przygotowanie dalsze odbywa się w okresie dzieciństwa i okresie młodzieńczym, kiedy rodzice i wychowawcy kształtują w dziecku właściwe rozumienie siebie jako osoby oraz prawidłową postawę szacunku i afirmacji drugiego człowieka. Przygotowanie bliższe stanowi bardziej specyficzne przygotowanie do sakramentów, w tym sakramentu małżeństwa, i polega na ukazaniu młodym ludziom właściwego rozumienia małżeństwa chrześcijańskiego, jako relacji międzyosobowej wymagającej stałego rozwijania i umożliwiającej wzrost osobowy. Natomiast przygotowanie bezpośrednie jest realizowane w formie katechez i kursów przedmażeńskich odbywających się w miesiącach bezpośrednio poprzedzających ślub. Polega na przekazaniu szczegółowej wiedzy dotyczącej małżeństwa i rodziny oraz kształtowaniu w osobach przygotowujących się do ślubu sprawności ważnych w budowaniu przyszłej relacji małżeńskiej i rodzicielskiej²¹. Na każdym z tych etapów w sposób pośredni odbywa się także lub powinno się odbywać przygotowanie do przyszłej prokreacji. Przygotowanie to polega w istocie na kształtowaniu postawy otwartej na życie, integralnie związanej z właściwym rozumieniem płodności.

Przygotowanie do prokreacji, choć jej właściwe miejsce jest w sakramentalnie zawartym małżeństwie, powinno zaczynać się już na etapie narzeczeństwa, kiedy formują się postawy przyszłych małżonków także w dziedzinie otwartości na ludzkie życie. Okres narzeczeństwa jest czasem przygotowania do wypełniania misji rodzicielskiej w małżeństwie. W tym przygotowaniu pomocne jest zachowanie przez narzeczonych czystości przedmańskiej²². Świadomość narzeczonych, że właściwe miejsce aktu seksualnego z istoty ukierunkowanego na przyjęcie poczętego dziecka jest w małżeństwie i postępowanie zgodne z tą świadomością przygotowuje ich do bycia otwartym na życie od początku zawarcia sakramentalnego małżeństwa²³.

Jednym z podstawowych sposobów przygotowania do prokreacji powinna być rozmowa narzeczonych na temat ich gotowości do rodzicielstwa oraz wyobrażeń związanych z byciem matką czy ojcem. Tematyka tych rozmów powinna sięgać w głąb problematyki prokreacji, szczególnie do rozumienia

²⁰ JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej TUM 2000, nr 66.

²¹ Tamże.

²² A. DZIÓBA, *Narzeczeni wobec ludzkiej płodności. Studium pastoralne*, Rzeszów: Bonus Liber 2009, s. 235.

²³ W. PÓŁTAWSKA, *Przygotowanie do małżeństwa*, Kraków: WAM 2002, s. 68-89.

istoty aktu seksualnego. Ważne jest, by narzeczeni rozmawiali o tym, jakie znaczenie ma dla nich małżeńskie współżycie płciowe oraz czy uwzględniają integralnie wpisana w nią gotowość do przyjęcia poczętego życia ludzkiego²⁴. Pośród innych kwestii, które przygotowujący się do małżeństwa poruszają w swoich szczerych i otwartych rozmowach, powinien znaleźć się temat ich własnego podejścia do macierzyństwa i ojcostwa – a więc sposobów rozumienia tych pojęć, wzorców rodzicielstwa wyniesionych z własnych domów rodzinnych, marzeń i pragnień dotyczących tej właśnie sfery. Ważną sprawą jest, by narzeczeni jeszcze przed zawarciem związku małżeńskiego omówili wspólnie kwestię liczby własnych dzieci, które są gotowi w przyszłości przyjąć, kierując się zarazem odpowiedzialnością i wielkoduszością.

Kolejną kwestią jest przygotowanie narzeczonych do praktykowania w małżeństwie naturalnych metod planowania rodziny²⁵. Proponowane w tej metodzie wielowskaźnikowe obserwacje cyklu miesięczkowego kobiety powinny rozpocząć się już na etapie poprzedzającym małżeństwo. W tej dziedzinie swoiste zadania stoją zarówno przed kobietą – narzeczoną, jak i przed mężczyzną – narzeczonym. Działanie kobiety powinno zogniskować się wokół nauki obserwacji własnego cyklu biologicznego oraz jego interpretacji, rolę mężczyzny zaś jest wówczas pomoc narzeczonej, która może przejawiać się zainteresowaniem zmianami, jakie dokonują się w jej organizmie, rozmową na ten temat, przypominaniem o codziennej obserwacji wskaźników płodności. Podejmowane przez narzeczonych działania na polu uczenia się naturalnych metod planowania rodziny sprzyjają kształtowaniu już na tym etapie postawy otwartej na życie, a jednocześnie szacunku do przyszłego współmałżonka. Naturalne planowanie rodziny jest nie tyle metodą, ile stylem życia²⁶, bo zakłada afirmację i szacunek dla takich wartości, jak życie ludzkie od momentu poczęcia czy godność osoby. Niesie za sobą zaproszenie do pewnej ofiarności i wysiłku panowania nad sobą²⁷.

Ważne jest także, aby narzeczeni zajęli zdecydowaną postawę wobec takich kwestii, jak antykoncepcja, aborcja czy zapłodnienie *in vitro*. W tym

²⁴ A. DZIÓBA, *Narzeczeni*, s. 161-162.

²⁵ U. DUDZIAK, *Naturalne planowanie rodziny przejawem odpowiedzialności i szansą rozwoju*, w: *Naturalne planowanie rodziny w ujęciu wybranych dyscyplin naukowych*, red. W. Wieczorek [i in.], Lublin 2008, s. 271-272.

²⁶ D. KORNAS-BIELA, *Psychologiczny kontekst naturalnego planowania rodziny*, w: *Naturalne planowanie rodziny*, s. 264.

²⁷ E. WÓJCIK, *Naturalne planowanie rodziny według metody prof. J. Rotzera*, w: *Przewodnik dla narzeczonych i małżeństw*, s. 285-286.

celu konieczne są ich rozmowy ukierunkowane na ustalenie możliwie wspólnego stanowiska, tak by w przyszłości te kwestie nie stawały się polem sporów, a decyzje prokreacyjne były podejmowane wspólnie i w zgodzie z własnym sumieniem. Nie należy na etapie narzeczeństwa unikać tematów trudnych, takich jak potencjalna bezpłodność małżonków i ich ewentualna gotowość do przysposobienia dziecka na zasadzie adopcji lub udział w innej formie zastępczej opieki nad dzieckiem. Próby wypracowania przez narzeczonych wspólnego stanowiska mają znaczenie nie tylko dla ich przyszłych decyzji prokreacyjnych, ale dają również pole do bardziej pogłębionego poznawania siebie, co służy rozwojowi miłości.

J. Błażkiewicz proponuje, by aktywny udział w kształtowaniu postawy narzeczonych otwartej na życie mieli ich rodzice²⁸. Kluczowy jest tu przede wszystkim sam przykład życia i konkretnych decyzji podejmowanych przez rodziców narzeczonych. Realizowanie postawy otwartej na życie przez pokolenie rodziców jest najlepszą szkołą otwartości na życie ich dzieci, które przygotowują się do założenia własnej rodziny. Obserwując podejmowane w toku życia decyzje prokreacyjne rodziców, a więc decyzje o przyjęciu kolejnego dziecka, rozmowy rodziców na temat wartości życia ludzkiego, postawy wobec innych osób z ich otoczenia, które są otwarte na życie ludzkie, młodzi narzeczeni mają szansę niejako w sposób bezpośredni kształtować własną postawę afirmacji życia. W przyszłości te czynniki będą w znaczącym stopniu warunkowały ich decyzje małżeńskie dotyczące przyjęcia lub nie poczętej osoby ludzkiej.

Kształtowanie postawy otwartej na życie w okresie narzeczeństwa powinno odbywać się także w obszarze przygotowania bezpośredniego do małżeństwa, to jest na kursach czy katechezach przedmałżeńskich, a szerzej także w duszpasterstwie Kościoła i jego nauczaniu. Ks. A. Dzióba na grupie 500 narzeczonych przeprowadził badania dotyczące ich postawy wobec ludzkiej płodności, które to badania stworzyły podstawę do sformułowania wniosków i postulatów duszpasterskich dla działalności Kościoła w Polsce, w tym szczególnie dla duszpasterstwa rodzin²⁹. Wyniki jego badań obrazują ze stopniem prawdopodobieństwa pewne ogólne tendencje w postawach narzeczonych wobec życia ludzkiego, stąd mogą stanowić punkt wyjścia dla wniosków pastoralnych w kształtowaniu u nupturientów postawy afirmacji życia. Zadaniem

²⁸ J. BŁAŻKIEWICZ, *Narzeczeni wobec problemu aborcji*, Zielona Góra: Inicjatywa Wydawnicza „Politikon” 2012, s. 179.

²⁹ A. DZIÓBA, *Narzeczeni*.

duszpasterstwa jest przede wszystkim formowanie narzeczonych do prawidłowego rozumienia płodności jako daru Bożego, a przekazywania życia jako twórczej współpracy z Bogiem. Przygotowującym się do małżeństwa należy zwracać uwagę na to, że poprzez wypełnianie misji rodzicielskiej realizują powierzoną im odpowiedzialność za przyszłość rodziny i społeczeństwa³⁰. W katechizacji i przepowiadaniu nauczania Kościoła skierowanym do młodzieży i narzeczonych trzeba zwracać uwagę na ukazywanie związku miłości małżeńskiej z przekazywaniem życia. Jak zauważa A. Dzióba na podstawie przeprowadzonych badań, „narzeczeni częściej akceptują cechy miłości małżeńskiej w sposób idealistyczny, ale brakuje im przełożenia na konkretne postawy, do których zobowiązuje małżeństwo sakramentalne”³¹. Wnioski z badań uzasadniają konieczność kształtowania wśród narzeczonych postawy wielkoduszności w przekazywaniu życia³², której konkretną realizacją może stać się gotowość do przyjęcia i wychowania dużej liczby dzieci.

Narzeczeństwo będąc ze swej natury etapem poprzedzającym zawarcie małżeństwa, może i powinno stać się także przygotowaniem do przyszłej prokreacji. Dzięki podejmowanym przez narzeczonych rozmowom, konkretnej pracy nad uczeniem się obserwacji cyklu owulacyjnego kobiety, a także przy współpracy rodziców narzeczonych oraz katolickiego duszpasterstwa, osoby przygotowujące się do małżeństwa mają szansę kształtować własną postawę afirmacji życia ludzkiego. Tego rodzaju działania stanowią twórczy wstęp do realizowania w małżeństwie otwartości na życie i przyjmowania każdego poczętego dziecka odpowiedzialnie i wielkodusznie.

Jak wynika z powyższych analiz, kształtowanie postawy otwartej na życie w okresie narzeczeństwa powinno się odbywać wielopłaszczyznowo i być zakorzenione w głębokim i jednoznacznym zrozumieniu istoty aktu seksualnego oraz miejsca prokreacji w małżeństwie. Istnieje wiele przestrzeni, w których narzeczeni mogą formować się w kierunku afirmacji życia ludzkiego. Wiele sposobów tej formacji mogą oni także kreować samodzielnie, dostosowując formy i metody do własnej sytuacji, cech charakteru czy wrażliwości. Niemniej warto podejmować w przestrzeni pastoralnej działania, które uzupełnią przygotowanie narzeczonych do małżeństwa o kontekst prokreacyjny. Także w poradnictwie rodzinnym skierowanym do narzeczonych większy nacisk powinien być położony na mobilizowanie ich do troski o wzajemną

³⁰ Tamże, s. 221.

³¹ Tamże, s. 236.

³² Tamże.

komunikację dotyczącą przyszłego pełnienia ról rodzicielskich oraz rzetelne uczenie się naturalnych metod planowania rodziny. Równoległe do tych działań ważne jest zachęcanie narzeczonych, by byli otwarci na możliwość przyjęcia w przyszłości roli rodziny adopcyjnej lub zastępczej dla konkretnego dziecka w wypadku niemożliwości zrealizowania rodzicielstwa biologicznego. Jest to aspekt ważny, choć prawdopodobnie rzadko praktykowany. Od tych działań, które dziś podejmą narzeczeni, będzie zależał kształt ich przyszłych rodzin, a szerzej – kształt naszego społeczeństwa, którego rodzina jest najmniejszą i podstawową komórką.

BIBLIOGRAFIA

- BIELAWSKA-BATOROWICZ E., KORNAS-BIELA D., Z zagadnień psychologii prokreacyjnej, Lublin: RW KUL 1992.
- BŁAŻKIEWICZ J., Narzeczeni wobec problemu aborcji, Zielona Góra: Inicjatywa Wydawnicza „Politikon” 2012.
- BRAUN-GAŁKOWSKA M., Zaprosili także Jezusa. Konferencje przedmałżeńskie, Lublin: Gaudium 2009.
- BUKALSKI S., Style przywiązaniowe nupturientów oraz inne czynniki psychologiczne jako predyktory jakości narzeczeństwa. Analiza empiryczna, Szczecin: Uniwersytet Szczeciński 2013.
- DUDZIAK U., Naturalne planowanie rodziny przejawem odpowiedzialności i szansą rozwoju, w: Naturalne planowanie rodziny w ujęciu wybranych dyscyplin naukowych, red. W. Wiczorek [i in.], Lublin: Gaudium 2008, s. 271-283.
- DZIÓBA A., Narzeczeni wobec ludzkiej płodności. Studium pastoralne, Rzeszów: Bonus Liber 2009.
- JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej TUM 2000.
- JAN PAWEŁ II, List do rodzin, Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej TUM 1998.
- KORNAS-BIELA D., Psychologiczny kontekst naturalnego planowania rodziny, w: Naturalne planowanie rodziny w ujęciu wybranych dyscyplin naukowych, red. W. Wiczorek [i in.], Lublin: Gaudium 2008, s. 251-269.
- KORNAS-BIELA D., Rodzina w procesie prokreacji, w: Rodzina – bezcenny dar i zadanie, red. J. Stala, E. Osewska, Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne 2006, s. 481-539.
- NAJDA A.J., Nauka o narzeczeństwie w Starym i Nowym Testamencie, w: Przewodnik dla narzeczonych i małżeństw. Narzeczeństwo jako przygotowanie do małżeństwa i rodziny w nauczaniu Jana Pawła II, red. Z. Struzik, Warszawa: Instytut Papieża Jana Pawła II 2012, s. 201-216.
- OSTOJA-ZAWADZKA K., Cykl życia rodzinnego, w: Wprowadzenie do systemowego rozumienia rodziny, red. B. de Barbaro, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 1999, s. 18-30.

- PAPIESKA RADA DS. RODZINY, Rodzina a ludzka prokreacja, Warszawa: Fundacja Vita Familiae 2008.
- PÓLTAWSKA W., Przygotowanie do małżeństwa, Kraków: WAM 2002.
- ROSTOWSKI J., Współczesne przemiany rozumienia związku małżeńskiego, w: Psychologia rodziny. Małżeństwo i rodzina wobec współczesnych wyzwań, red. T. Rostowska, Warszawa: Difin 2009, s. 15-46.
- Uniwersalny słownik języka polskiego, t. II, Warszawa: PWN 1995.
- WÓJCIK E., Naturalne planowanie rodziny według metody prof. J. Rotzera, w: Przewodnik dla narzeczonych i małżeństw. Narzeczeństwo jako przygotowanie do małżeństwa i rodziny w nauczaniu Jana Pawła II, red. Z. Struzik, Warszawa: Instytut Papieża Jana Pawła II 2012, s. 285-322.

KSZTAŁTOWANIE POSTAWY OTWARTEJ NA ŻYCIE W OKRESIE NARZECZEŃSTWA

S t r e s z c z e n i e

Artykuł jest próbą ukazania roli narzeczeństwa jako szczególnego czasu kształtowania się postawy otwartości na życie. Współcześnie obserwuje się tendencje przeciwne takiej postawie. Odkładanie decyzji o poczęciu dziecka, ograniczanie liczby dzieci w rodzinie czy coraz bardziej powszechne stosowanie antykoncepcji, to podstawowe przejawy zmian na polu życia rodzinnego. Artykuł podejmuje polemikę z takim stanem rzeczy. Okres narzeczeństwa jest w nim ukazany jako jeden z etapów życia rodzinnego, który jest szczególnym czasem przygotowania do pełnienia roli męża i żony oraz ojca i matki. Jest to etap, na którym powinno odbywać się kształtowanie postawy otwartości na życie, a przez to przygotowanie do przyszłej prokreacji. Główny akcent tego przygotowania położony jest na dialogu narzeczonych, którzy otwarcie omawiają takie kwestie, jak: liczba dzieci, postawa wobec antykoncepcji czy zapłodnienia *in vitro*, a także sprawy trudne, czyli na przykład sytuację potencjalnej niepłodności. W toku formowania postawy otwartej na życie duże znaczenie ma rodzina pochodzenia i wyniesione z niej wzorce, które podlegają weryfikacji w okresie narzeczeństwa. Swoją rolę odgrywa tu także duszpasterstwo rodzin, które organizuje bezpośrednie przygotowanie do małżeństwa. Artykuł może stać się przyczynkiem do zweryfikowania przez narzeczonych własnej postawy otwartości na życie, ale jednocześnie stanowi wstęp do szerszego namysłu naukowego nad znaczeniem okresu narzeczeństwa w przygotowaniu do małżeńskiej prokreacji.

Słowa kluczowe: narzeczeństwo, postawa otwarta na życie, prokreacja, małżeństwo, rodzicielstwo, dialog, duszpasterstwo rodzin, rodzina, afirmacja życia ludzkiego.

SHOPING THE ATTITUDE OPEN TO LIFE DURING COURTSHIP

S u m m a r y

This paper is an attempt to present the role of engagement as a period when an open attitude towards life is shaped. Nowadays, the tendencies which dominate are quite the opposite. Postponing the decision of conception, reducing the number of children in family or using contraception, which is more and more common these days, are the primary symptoms of changes occurring in family life. This article argues with such state of affairs. It presents the engagement as one of the stages of family life when people can prepare to accept the role of husband or wife, father or mother. It is a period, when the open attitude towards life should be shaped, leading to future procreation. The main point lies in the dialogue between the engaged, who should discuss issues like: the number of children, the attitude towards contraception or in vitro fertilization, as well as difficult situations, such as potential infertility. In the process of shaping this open attitude towards life, two more aspects play vital role – the background and certain models of family life learnt in our families, which are verified in the engagement. Also, pastoral care of families performs a significant role by running courses related to direct preparation to marriage. This paper can be a starting point for the engaged to verify their attitudes towards life, but it is also an introduction to a wider scientific discussion related to the role of engagement in preparation to procreation in marriage.

Key words: engagement, attitude open to life, procreation, marriage, parenthood, dialog, pastoral care of families, family, affirmation of human life.